

Stöðuskýrsla nr. 2 til ráðgefandi aðila

Teymi um uppbyggingu félags- og atvinnumála í kjölfar COVID-19

Dagsetning: 22.06.2020

Félagsmálaráðuneytið, samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga komu á fót teymi um uppbyggingu félags- og atvinnumála í kjölfar COVID-19 þann 26. maí sem ákveðið framhald viðbragðsteymis sem ætlað var að draga úr þjónusturofi við viðkvæma hópa á meðan COVID-19 heimsfaraldurinn stóð sem hæst frá mars og fram í maí.

Uppbyggingarteymið gegnir sambærilegu hlutverki og viðbragðsteymið en málefnasviðin eru fleiri. Teymið mun safna og miðla upplýsingum um stöðu félags- og atvinnumála á landsvísu í kjölfar COVID-19 heimsfaraldursins og fylgja eftir aðgerðum ríkisstjórnarinnar er það varðar. Teymið fær reglulega upplýsingar um stöðu atvinnumála, sveitarfélaga, stofnana og annarra viðeigandi aðila, upplýsir ráðherra og formann Sambands íslenskra sveitarfélaga og eftir atvikum aðra hlutaðeigandi aðila með reglubundnum hætti og setur fram tillögur að aðgerðum ef þörf krefur.

Uppbyggingarteymið fundar að jafnaði aðra hverja viku og gefur út stöðuskýrslur í kjölfar þeirra sem dreift verður til hlutaðeigandi og ráðgefandi aðila. Tekið er við ábendingum og fyrirspurnum tengdum félags- og atvinnumálum á netfangið, vidbragd@fm.is.

Stöðuskýrslur teymisins eru ólíkar frá viku til viku enda eru málaflokkarnir ólíkir en tengdir og sjónarhornin mörg. Í þessari annari stöðuskýrslu verður einkum fjallað um stöðu námsmanna, stöðuna á vinnumarkaði almennt, húsnæðismál og nýjar tölur um barnavernd.

Vinumarkaðurinn

Atvinnuleysi

Skv. mánaðarlegri skýrslu Vinnumálastofnunar (VMST) fyrir maí, þá minnkaði atvinnuleysi á landinu mikið og fór úr 17,8% (í apríl) í **13,0%**. Munar þar mest um að atvinnuleysi sem tengist hlutabótaleiðinni sem fór úr 10,3% í **5,6%**. Almennt atvinnuleysi (þeir sem eru án vinnu) lækkaði einnig lítið eitt, úr 7,5% í **7,4%**. Í lok maí voru því um 16 þúsund einstaklingar án vinnu og til viðbótar ríflega 17 þúsund í minnkuðu starfshlutfalli. Spár VMST gera ráð fyrir að atvinnuleysi dragist saman í júní og verði 11,2% og að tæpur helmingur þeirra sem eftir eru í hlutabótaleiðinni afskrái sig í júní og að atvinnuleysi sem tengist því úrræði lækki því í um 3,8%.

Alls var 1.323 einstaklingum sagt upp í hópuppsögnum í maí og því hefur alls um 7.123 einstaklingum verið sagt upp í hópuppsögnum frá byrjun mars. Stór hluti þess hóps sem sagt var upp í maí var áður í minnkuðu starfshlutfalli og því má reikna með því að hluti þess hóps vinni nú uppsagnafrest næstu mánuði og muni því fyrst verða atvinnulaus í lok sumars eða í haust.

Skv. mánaðarlegri skýrslu VMST er atvinnuástand á Suðurnesjum sýnu verst á landinu enda hefur flugstarfsemi og ferðapjónusta meira vægi í atvinnulífi Suðurnesja en í öðrum landshlutum. Atvinnuleysi þar lækkaði úr 25,2% (í apríl) í 19,6% (í maí). Þar er almennt atvinnuleysi að aukast, fer í 12,2% í maí en var 11,2% í apríl. Atvinnuleysi sem tengist minnkaða starfshlutfallinu fer á hinn bóginn lækandi líkt og annars staðar á landinu og fer úr 14,0% í 7,4%. Næst mest er atvinnuleysið á höfuðborgarsvæðinu, 13,5%, sem er lítið eitt yfir landsmeðaltali. Á Suðurlandi er það litlu lægra eða 12,3% og 10,8% á Norðurlandi eystra, en nokkru lægra í öðrum landshlutum.

Minnkað starfshlutfall

Alls fengu um 21.500 einstaklingar greiddar bætur í maímánuði vegna minnkaðs starfshlutfalls og 17.231 þeirra voru í minnkuðu starfshlutfalli í lok mánaðar. Alls hafa um 37.000 einstaklingar sótt um úrræðið en töluvert fækkaði í úrræðinu í maí og VMST gerir ráð fyrir því að þeim fækki en frekar í júní og fram í ágúst. Ástæður þess geta verið margar en helstar eru þær að atvinnumarkaðurinn hefur á sumum sviðum tekið við sér á ný og fólk er því komið aftur í fulla vinnu. Hin ástæðan getur verið sú að fyrirtæki hafi í einhverju mæli ákveðið að segja upp starfsfólki sínu. Þann 1. júní tóku gildi breytingar á lögum um úrræðið og voru þá skilyrði úrræðisins hert og gildistími þess framlengdur til 31. ágúst sem gæti einnig haft áhrif á nýtingu úrræðisins næstu mánuði.

Um 43% umsókna í hið nýja úrræði tengjast flugi og ferðapjónustu og eru kynjahlutföll og skipting eftir þjóðerni svipuð og á almennum vinnumarkaði. Meðalbótahlutfall þeirra sem taka þátt í úrræðinu er 60%.

Greining á atvinnuleitendum (án vinnu þ.e. ekki í minnkuðu starfshlutfalli)

Alls voru 2.142 einstaklingar á aldrinum 18-24 ára án atvinnu í lok maí sem samsvarar um 7,0% skráðu atvinnuleysi í þeim aldursflokki. Atvinnulausum ungmennum hefur fjölgað um 1.356 frá maí 2019 þegar fjöldi atvinnulausra á þessu aldursbili var 786.

Alls höfðu 2.563 einstaklingar verið án atvinnu í meira en 12 mánuði í lok maí, samanborið við 1.259 í maí 2019. Hefur þeim því fjölgað um 1.304 milli ára og hefur fjölgað nokkuð hratt síðustu tvo mánuði sem rekja má að einhverju marki til falls flugfélagsins Wow air fyrir ári síðan. Þeim sem verið hafa atvinnulausir í 6-12 mánuði fer einnig fjölgandi, voru 3.142 nú í lok maí en 1.534 á sama tíma árið 2019.

Alls voru 6.320 erlendir ríkisborgarar án atvinnu í lok maí. Þessi fjöldi samsvarar um 17,6% atvinnuleysi meðal erlendra ríkisborgara. Á sama tíma í fyrra voru 2.565 erlendir ríkisborgarar án atvinnu og hefur þeim því fjölgað mikið frá maí 2019. Hlutfall erlendra ríkisborgara af atvinnuleitendum í heild er **40%** og hefur verið svo hátt frá því í desember 2019 (ef frá er talinn aprílmánuður). Flestir erlendir ríkisborgarar á atvinnuleysisskrá koma frá Póllandi eða 3.199, sem er um 51% allra erlendra ríkisborgara á atvinnuleysisskrá. Því næst koma Litháar og Lettar en færri af öðrum þjóðernum.

Afgreiðslutími umsókna um atvinnuleysisbætur

Í dag getur afgreiðslutími atvinnuleysisbóta verið á bilinu 8-10 vikur. Þessi langi afgreiðslutími hefur áhrif á umsækjendur sem treysta á atvinnuleysisbætur sem framfærslu eftir atvinnumissi.

Í sumum tilfellum fá umsækjendur lán hjá félagsþjónustu sveitarfélaga gegn ákveðnum skilyrðum þar um á meðan afgreiðsla umsóknar er í vinnslu hjá Vinnumálastofnun.

Alls hafa Vinnumálastofnun borist um 12.500 nýjar umsóknir um atvinnuleysisbætur á tímabilinu 15. mars – 17. júní 2020. Búið er að ljúka meðferð og ákvarða rétt til atvinnuleysisbóta 5.700 umsókna (46%). Eftir situr að um 1.000 umsóknir frá því í mars eru ennþá óafgreiddar og í 60% tilfella er það vegna þess að gögn frá atvinnuleitanda eða fyrri atvinnurekanda vantar til að meta rétt til atvinnuleysisbóta.

Vinnumálastofnun hefur ákveðið í ljósi ástandsins að grípa til nokkurra bráðaaðgerða strax samhliða því að setja markmið um langtímaaðgerðir til að slík bið eftir afgreiðslu þurfi ekki að eiga sér stað í framtíðinni. Helsta bráðaaðgerð stofnunarinnar lýtur að því að setja upp nokkurs konar útibú frá Greiðslustofu í Reykjavík, tímabundið, þar sem starfa munu 15 starfsmenn til að létta undir með Greiðslustofu atvinnuleysisbóta á Skagaströnd. Sú starfseining mun taka til starfa mánudaginn 22. júní 2020. Við þá breytingu hefur starfsmönnum sem vinna við afgreiðslu umsókna og greiðslur verið fjölgað um 25 stöðugildi frá því COVID-19 heimsfaraldurinn hófst.

Vinnumálastofnun hefur nú þegar gripið til fjölmargra aðgerða í sinni starfsemi til að bregðast við löngum afgreiðslutíma og má þar helst nefna fjölgun starfsfólks um 40 stöðugildi (þar af 10 á Greiðslustofu á Skagaströnd), loka fyrir innhringingar til Greiðslustofu til að draga úr álagi gegnum síma og láta alla starfsemina einblína á þann þátt þjónustunnar sem snýr að afgreiðslu umsókna og greiðslna.

Eftir situr sú staðreynd að tölvukerfi stofnunarinnar er alls ekki hannað fyrir þennan umsóknarfjölda sem veldur löngum afgreiðslutíma. Á árinu 2019 hófst vinna við gerð nýs tölvukerfis sem tekið verður í gagníð í kringum áramótin 2020-2021. Kerfið mun hraða afgreiðslutíma umsókna umtalsvert og gera ferlið sjálfvirkara. Fyrir Alþingi liggur einnig frumvarp til breytinga á lögum um atvinnuleysistryggingar sem flýta mun fyrir afgreiðslu umsókna.

Mánaðarskýrslu Vinnumálastofnunar vegna maí má nálgast á slóðinni:

<https://vinnumalastofnun.is/media/2570/mai2020-skyrsla.pdf>

Staða námsmanna milli anna

Sumarstörf námsmanna 18 ára og eldri, sumarið 2020

Vinnumálastofnun (VMST) hefur síðustu vikur úthlutað sveitarfélögum og stofnunum á vegum ríkisins 3.400 sumarstörfum fyrir námsmenn sem skiptast jafnt á milli aðila. Áhugi sveitarfélaganna var mjög mikill og lögðu þau fram óskir um 3.046 störf eða tæplega 1.400 fleiri störf en þeim var úthlutað.

Sveitarfélögin hafa sjálf séð um að auglýsa sumarstörf fyrir námsmenn á sínum heimasíðum og í gegnum vefsíðuna Alfred. Mjög mismunandi er eftir sveitarfélögum hvort þeim hafi tekist að fullnýta ráðningarheimildir. Nú hafa sveitarfélögin ráðið í um 1.452 störf af þeim 1.700 sem þeim var úthlutað en ekki hafa borist svör frá öllum sveitarfélögum við fyrirspurn VMST um nýtingu ráðningarheimilda. Því er ljóst að ákveðin sveitarfélög gátu ekki nýtt sér allar þær ráðningarheimildir sem þeim var úthlutað á sama tíma og önnur hafa komið á framfæri þörf sinni fyrir frekari ráðningarheimildir.

Stofnanir ríkisins óskuðu samtals eftir rúmlega 1.500 ráðningarheimildum, þannig að ekki kom til niðurskurðar á óskum þeirra. Þeim var úthlutað í samræmi við óskir og hafa nú borist 9.930 umsóknir frá 1.532 nemendum í þau störf. Síðar mun koma í ljós hvort stofnunum ríkisins muni takast að ráða þennan fjölda til starfa.

VMST hefur fengið fregnir af því að nemendur sem sótt hafa um störf í gegnum námsmannaátakið hafi þegar fengið starf annarsstaðar og þá annaðhvort hjá annarri opinberri stofnun, sveitarfélagi eða ekki í gegnum átakið og hafa því ekki þegið starfstilboðið. Það er því ljóst að ráðningarheimildir VMST hafa ekki verið fullnýttar og verður því hægt að koma til móts við þau sveitarfélög sem óskað hafa eftir fleiri ráðningarheimildum en þeim var úthlutað. Þann 15. júní var sveitarfélögum sem óskuðu eftir frekari ráðningarheimildum úthlutað aukalega 300 störfum.

Af þessu má því ráða að þann 15. júní sl. hafi tæplega 3.000 námsmenn hafið eða séu að hefja störf í gegnum átakið. Endurúthlutun á sér nú stað á þeim 400 störfum sem út af standa til að koma til móts við mismunandi þarfir sveitarfélaga. Með hliðsjón af ofangreindu hefur félags- og barnamálaráðherra metið stöðuna á þann veg að ekki sé þörf fyrir frekari aðgerðir til að koma til móts við eftirspurn námsmanna (á milli anna) fyrir störf í sumar.

Vinnuskóli fyrir nema í framhaldsskólum undir 18 ára aldri.

Teyminu barst ábending þess efnis að misjafnt væri milli sveitarfélaga hvort vinnuskóli væri í boði fyrir nemendur framhaldsskóla undir 18 ára aldri. Teymið ákvað því að senda samræmdan spurningalista til sveitarfélaga/þjónustusvæða þann 11. júní sl. þar sem spurt var hvort sveitarfélagið byði upp á störf fyrir nema í framhaldsskólum undir 18 ára aldri í sumar og ef svo væri ekki, hvaða önnur úrræði væru þá í boði fyrir þann aldurshóp. Alls svaraði 21 sveitarfélag/þjónustusvæði spurningunum.

Skv. svörum sveitarfélaga/þjónustusvæða er nokkur aðstöðumunur á milli þeirra eins og gefur að skilja. Sums staðar er nægt framboð starfa þannig að ekki er þörf á að starfrækja sérstakan vinnuskóla fyrir þann þann aldurshóp á meðan þörf er fyrir slíkt úrræði á öðrum stöðum. Ánægjulegt er að segja frá því að hjá öllum þeim sveitarfélögum/þjónustusvæðum þar sem eftirspurn er eftir störfum fyrir þennan aldur er ýmist starfræktur vinnuskóli eða boðið upp á önnur störf hjá sveitarfélaginu. Hér er um að ræða störf við umhirðu, garðyrkju, aðstoð við sumarnámskeið, skapandi sumarstörf o.fl.

Fram kom í svörum Reykjavíkurborgar að eftirspurnin þar væri mikil og nú væri kominn biðlisti vegna sumarstarfa fyrir 17 ára ungmenni sem verið sé að vinna úr. Sum sveitarfélög á borð við Kópavogsbæ bjóða einnig upp á störf fyrir fötluð ungmenni á aldrinum 17-25 ára. Í sveitarfélaginu Skagafirði hefur verið starfsrækt áhugavert verkefni fyrir þennan aldur sem heitir V.I.T.(vinna-íþróttir-tómstundir) frá árinu 2009. Fyrirkomulag verkefnisins er með þeim hætti að sveitarfélagið og fyrirtæki/stofnanir á svæðinu gera með sér samstarfssamning þar sem fram koma skilmálar verkefnisins. Fyrirtækið skuldbindur sig til að taka ungmenni í þjálfun og vinnu að lágmarki í 240 tíma yfir sumarið þ.e. 30 tíma á viku í 8 vikur. Sveitarfélagið og fyrirtæki/stofnanir greiða hvort um sig 50% af launum og launatengdum kostnaði. Sveitarfélagið sér um ráðningu og fer með framkvæmd verkefnisins.

Húsnæðismál

Leigumarkaður

Vegna COVID-19 hefur framboð leiguíbúða aukist síðustu mánuði og getur ástæðan legið í samdrætti í útleigu Airbnb íbúða þegar ferðamenn koma ekki til landsins. Skv. nýjum tölum Þjóðskrár hefur leiguverð lækkað um 4,3% undanfarna þrjá mánuði og er það rakið til aukins framboðs Airbnb íbúða. Í mánaðarskýrslu Húsnæðis- og mannvirkjastofnunar (HMS) í júní kom fram að 1,3% færri sóttu um húsnæðisbætur í maí samanborið við sama tíma í fyrra sem getur þýtt að fleiri séu í skammtímaleigu gegnum íbúðir á Airbnb á meðan þetta tímabundna ástand varir. Íbúðaeigendur sem hingað til hafa leigt út á Airbnb kjósa margir að semja við leigjendur til skemmri tíma sem þýðir að leigjendur eiga í sumum tilfellum ekki rétt á húsnæðisbótum þar sem krafa er gerð um leigusamninga til að minnsta kosti þriggja mánaða.

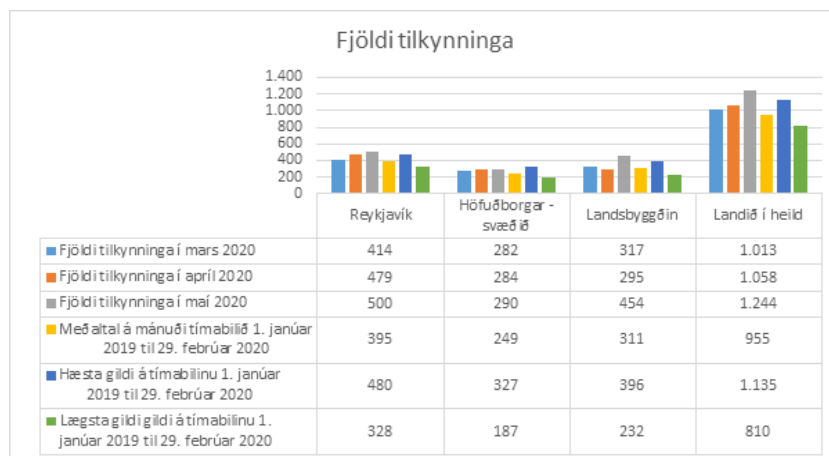
Húsnæðislán

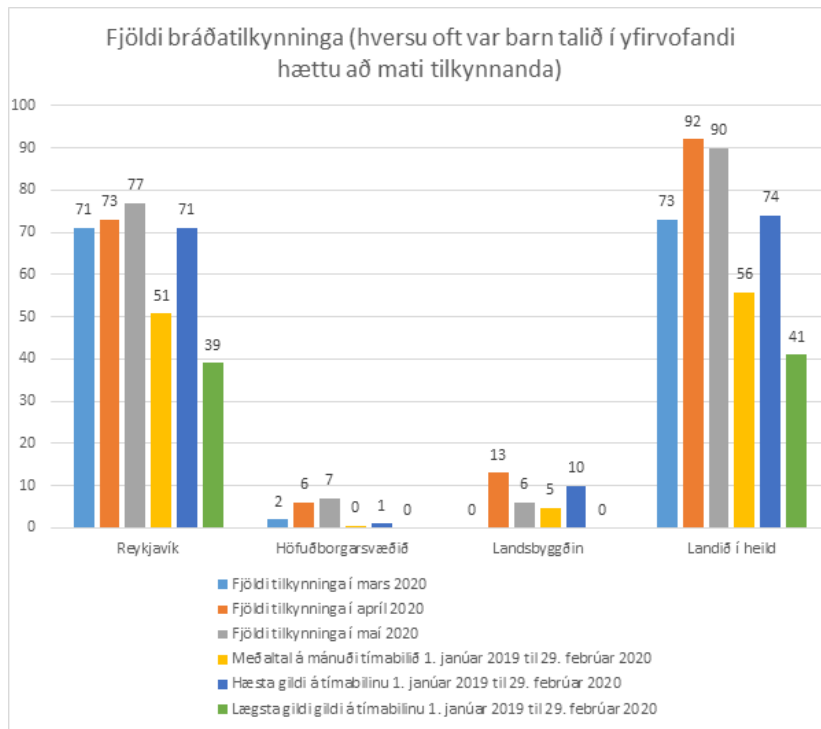
Í skýrslu HMS kemur einnig fram að Ísland gangi nú í gegnum sögulega tíma stýrivaxtalækkana sem þýðir að hægt sé að fá góð vaxtakjör á húsnæðislánum sem getur aukið ráðstöfunartekjur heimilanna. Það getur verið mikilvægt á tímum þeirra þrenginga sem fram undan eru. Af þessu leiðir að mikið er um endurfjármagnanir á húsnæðislánum þar sem fólk þarf að fara í gegnum greiðslumat á nýjan leik. Dæmi eru uppi um að fólk komist ekki í gegnum nýtt greiðslumat og sitji þar með fast með óhagstæð lánakjör. Áhugavert gæti verið að skoða hve stór hópur það sé og hvaða línur lánastofnanir hafi í þessum efnunum.

Mánaðarskýrslu Húsnæðis- og mannvirkjastofnunar í júní má nálgast á slóðinni: https://www.hms.is/media/7430/juni_2020_06.pdf

Barnavernd

Barnaverndarstofa hefur greint tölur sem borist hafa frá barnaverndarnefndum vegna tilkynninga sem bárust í maí 2020 og borið þær saman við tölur í mars og apríl 2020 og tölur frá 1. janúar 2019 til og með 29. febrúar 2020. Tilgangur greiningarinnar er að reyna að leggja mat á hvort og þá hvaða áhrif COVID-19 faraldurinn hefur haft á tilkynningar til barnaverndarnefnda. Eins og sjá má hefur tilkynningum fjölgað síðustu mánuði en vert er að hafa í huga að farið var í sérstaka herferð um vitundarvakningu í barnavernd seinnipartinn í marsmánuði.

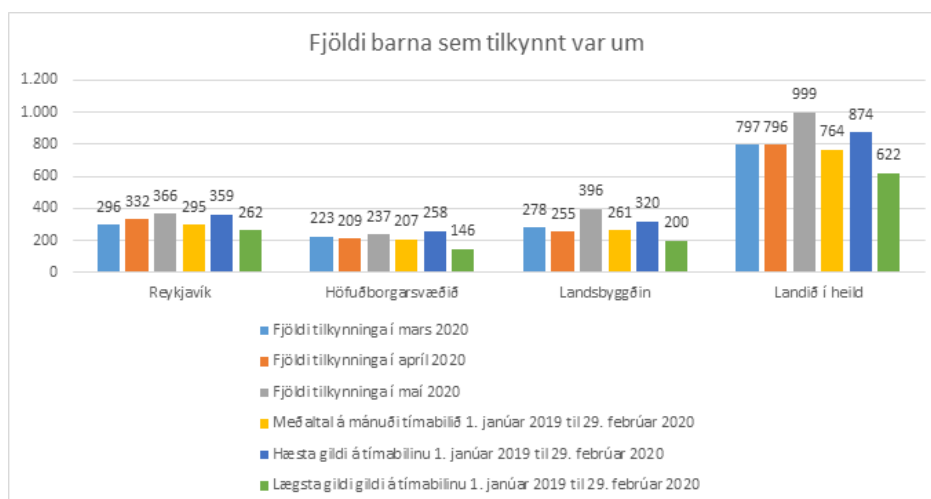

Fjöldi barna sem tilkynnt er um

Í maí 2020 bárust tilkynningar um alls 999 börn. Á tímabilinu janúar 2019 – febrúar 2020 bárust mest tilkynningar um 874 og minnst 622 börn á einum mánuði og er meðaltal barna sem tilkynnt er um á umræddu tímabili 764 á mánuði.

Fjöldi barna sem tilkynnt var um í maí er því nokkuð yfir meðaltali og ekki hafa áður borist tilkynningar um jafn mörg börn í einum mánuði á samanburðartímabilinu.

Greiningu Barnaverndarstofu á tölum frá barnaverndarnefndum vegna maí má nálgast á slóðinni: <http://www.bvs.is/media/almennigur/Greining-a-tilkynningum-mai-2020-16.06.2020.pdf>